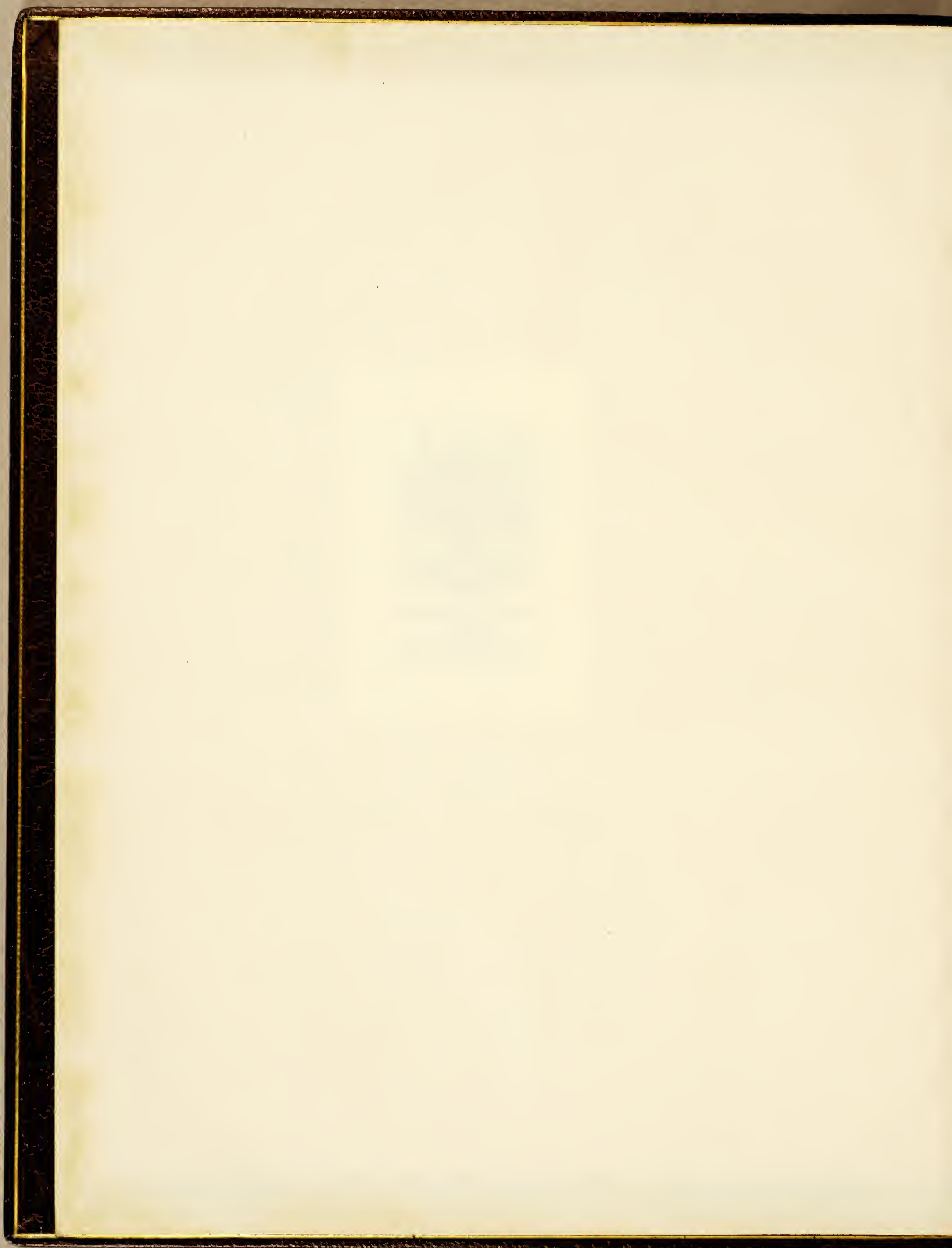

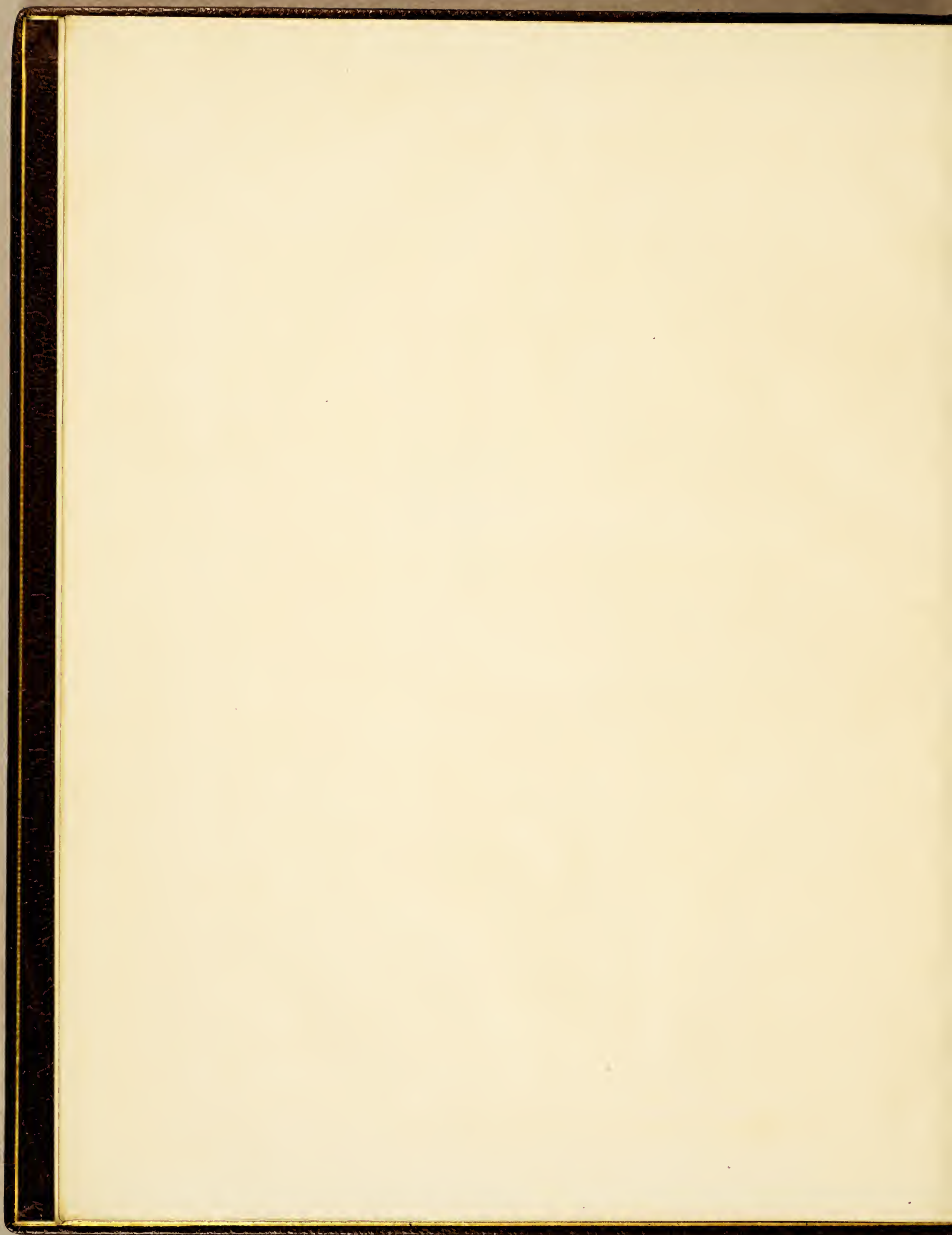

John Carter Brown
Library
Brown University

1. 2. 1750 55.

CONSIDERATIEN

Ende

Redenen der E. Heeren

Bewind-hebberen/ vande Geoctrojeerde West-
Indische Compagnie inde Vergaedinghe vande Ed.
Hoog-Moghende Heren Staten Generael deser Ver-
eenigde Vrye Nederlanden overgelevert/ nopende
de teghenwoordige deliberatie over den
Treves met den Coning van Hispanjen.

Midtsgaders

Conscientieuse Bedenckingen op dese Vrage,

*Ofmen in goeder conscientie mach Treves maecken
met den Coning van Spangjen.*

ghedruckt te Haerlem, by Adriaen Rooman, Boeckdrucker
inde Jacobpne-stræet/ inde vergulde Parsze. 1629.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1891

1891

1891

1891

Hooghe Moogende Heeren:

3

In wel wy voorzeker houden ende vertrouwen / dat uwe Ho: Mo: naer haere gewoonlycke wysheydt connen / ende naer haere sonderlinghe genegentheydt inde gunste t'onswaerts / willen considereren / dat aende conservatie ende vermeerderinghe van onse Compagnie de verskering ende welvaren van onse liebe Vaderlandt / opt aldernauste verbonden is / hebben nochtans geacht schuldig te wesen uwe Ho: Mo: in aller onderdanigheyd sommierlyck te verthoonen / de voornaemste saecken die in deesen deele in acht behooren genomen te worden.

Eerst dient in bedencken te komen / met wat groot verlangen / nu vele jaren by alle goede Patriotten binnen 's Landts ende alle goed-willers van onsen staet buyten 's Landts / deese Compagnie is verwacht geweest / ende hoe langsaem de selve door de menichvuldighe contradictien / ende 't contramineren van eenighe / is tot effecte gebracht.

Ten tweeden dat uwe Ho: Mo: upt eygen motiven / ende ondersocht het Octroy aen uwe Onderdaenen / hebben verleendt / ende by forme van mutuel contract / ende onderlinghe verbintenisse de selve alle hulpe in cas van oorloge belooft toe te stellen / ende by alle contracten met uytheemse in haer geheel te maintaineren.

Ten derden dat daer op het Capitael van dese Compagnie door de verscheyden inductien vande Directeurs by uwe Ho: Mo: daer toe gestelt / genoeghsaem al ende geheel is getekende

ende

ende gefourneert geweest / by sulcke als uwe Ho: Mo: selfs
oordeelen/ de maintainue vande ware Gereformeerde Religie/
ende bygheden van ons Liebe Vaderlandt / meest ter herten
te gaen/ soo dat oock veele daer toe ghenoechsaem van haere
armoede hebben gecontribueert.

Ten vierden dat door deese Compagnie vanden eersten be-
ginne aen / een groot aental van Schepen/ die anders door de
schaersheydt van Commerciën hadden stil moeten leggen/ ten
deele ghekocht/ ende ten deele by huere syn geimploeeert.

Ten vyfden dat door de selve veele groote ende mindere
Schepen tot merkelyke aenwas vande scheeps-vaert syn aen-
ghetimmert / ende insonderheydt seer schoone ende seylbaere
Jachten.

Ten sessten dat het getal onser Schepen van tydt tot tydt/
soo is vermeerderd / dat wy tegenwoordigh over de honderdt
wel gemonteerde Schepen in see hebben/ vooz den meesten ten
oorlogh uytgherust/ ende van verscheyden grooten.

Ten sevenden dat wy op de selve Schepen van tydt tot tyt
hebben gheimploeeert een groot getal Matroosen ende Sol-
daten/ so dat wy voozleden jaer in onsen dienste hebben gehad
by de negen duysent mannen/ ende nu tegenwoordig wel vyf-
thien duysent/ waer door dan 'tvolck wonderlicken werd aen-
gequeekt/ veel ervaren stierlyuden gemaect/ ende veele so ge-
oeffent/ dat het landt altydts kan vinden bequaeme lieden om
sich te dienen vooz hoofdt / ende minder officieren op haere
Scheepen.

Ten achtsten dat wy de voozseyde Scheepen ghevictalieert
hebben/ sommighe vooz twaelf/ sommighe vooz vyfthien/ en-
de oock veele vooz achthien/ ende meer maenden.

Ten neghenden / dat wy onse Scheepen soo hebben vooz-
sien van swaer gheschut/ dat wy 't voozleden jaer op onse schee-
pen

ren wel hebben ghehad 264. Metaele stucken / waer onder
veele halve Cartouwen / ende by de 1400 swaere gotelinghen
welck ghetal dit jaer noch merckelyck is vermeerderd / soo dat
wy tegenwoordig over de 400 Metaele stucken op onse Schee-
pen hebben / ende over de 2000. Gotelinghen / behalven de
Steen-stucken / die verre over de ses hondert syn.

Ende eyndelycken dat wy de selve met groote quantiteydt
Pulver meest hier te Lande ghemaect / hebben voorszien / soo
dat wy dit Jaer over de honderdt duysendt Ponden Pulver
op onse Scheepen hebben bestedicht / Wt welckes alles dan
voorz eerst blyckt wat neeringhe onse Equipagie hier te lande
hebben ghecauseert / hoe veel volk wy besich hebben gehonden
ende met wat aensienelycke macht wy uwe Ho: Mo: scheeps-
vaert hebben verrykt / daer uwe Ho: Mo: by tyde van noot
sich soude connen dienen / gelyck dan sonder roem ghesproken
des Compagnies hulpe inde laetste onghelyghendheden des
Lands sonderlinge wel te passe is gecomen.

Staet nu vozder in acht te nemen wat Ryckdom deese onse
Scheepen in dese landen hebben gebzacht.

Ten eersten (op dat wy verswyghen 't gheen by forme van
coramercien in Gout / Oliphants-tanden / Geynen / Huyden /
Pelterpen / Hout / ende Sout / ende diergelycken / is deese voorz
gaende jaeren ingecomen) 't Silver gemunt als ongemunt in't
begin deses jaers / door veroveringe vande Plote van Nova
Hispania bekomen / bedraecht soo grooten schat / dat noyt sulc-
ken buyt by eenighe Vlooten hier te lande ofte elders is inge-
bzacht.

Ten tweeden soo hebben wy nu eenige jaeren verbolgende /
de Opanden ontbloodt ende deese Landen verryckt met seer
groote partye Indigo / soo dat alleen int eynde vant voorzeden
ende beginne deses Jaers over de vier duysendt casten syn in-
ghecome

6
gecomen.

Ten derden een seer groote quantiteydt Snyckeren / soo dat wy dit jaer alleen byde drie duysendt kisten hebben aenghebracht.

Ten vierden een wonderlyck groot aental rouwe Herten/ ende voornamentlyck dit jaer/ over de ses en dertig duysendt vande Wyanden veroveret.

Ten vyfden een so treffelycke partye Cocheyllie / als noyt voorsz desen in dese landen is gekomen.

Ten sesten een overgroote partye Couback/ dewelcke nu mede een voornemen Coopmanschap is geworden.

Ende eyndelyck een groote Rykdom in alderhande ghesceenten/ syde/ ende syde waren/ Muskes / Amber/ allerhande droogen/ Brasilien/ ende Campecie hout/ ende andere Waren hier te lange om te verhalen/ so dat wy alreede vele Milioenen dese Landen hebben toeghebracht / alle welcke waren hier te Lande onder de goede inghesetenen vercocht ende uytgedeeft/ hier verbesicht/ ende elders verboert syn gheweest / ende over sulcks / uwe Ho: Mo: subiecten verrpekt/ de consumptie vermeerdert/ ende de conbopen versterkt hebben.

De schade die wy daer door aen onse Wyanden hebben gedaen is licht af te meten/ daerenboven soo hebben wy den Coninck van Hispangien/ selfs eenighe syner Gallioenen / tot nu toe gelyk onwinbaer geoordeelt/ afghenomen/ beneffens noch andere synre Oorloch-schepen/ op dat wy verswyghen over de twee hondert/soo Scheepen als Barcquen die wy synre subiecten hebben afhandich ghemaekt/ ende ten deele tot onsen ghebruycke gheapproprieert/ ende ten deele verdestrueert.

De selve onse Scheepen ende Vlooten / hebben in Brasil de rycke ende machtige Stadt St. Salvador, veroverdt/ ende een tyd inghehouden/ Portorico gesachageert / ende de weg gheswelen/

7

wesen / om syn alder-beslotenste havenen te bemachtighen /
't Casteel van Margaritha, verdestrueert.

Met alle welck doen / wy den Conink van Spangien / niet
alleen syn casse hebben ontbloot / maer hem ook vorders ghe-
jaecht op excessive onkosten.

Segge syn casse ontbloot.

Eerst niet onttrecken van so veel Silvers / gelyk als 't bloed
uyt eene van syn hart aders.

Ten tweeden met versmallen van syne Tollen / soo in Por-
tugael als in Spangien / doch tot noch toe / meest in Por-
tugael / alsoo de supckeren vooz in koomen ende weder uytgaen /
aldaer over dertich per Cento zijn betalende.

Ten derden mede int regardt vande voozseyde tollén / door
dien syn subiecten geen retouren bekommende / uyt die Landen /
ghedisanimeert worden / om goederen ende Schepen te senden
soo dat de commercie van Portugael ende Spangien / daghe-
lyks verminderen / ende de supckeren in excessive quantiteydt /
in Brasil blyven legghen / per mankement van Schepen / en
schrick vooz onse Blooten / op excessive kosten ghejaecht.

Ten vierden / door dien wy verhinderen het overbrengghen
van swarten / daer hy niet alleen groote Tollen van gheniet /
maer oock alle dinghen door ghevoordert worden / op excessive
onkosten gejaegt.

Ten eersten door dien hy syn Blooten moet versterken / ende
daer hy syn schatten / met 6. 7. ofte 8. Gallioens placht te lae-
ten koomen / nu meer dan dymael soo veel moet senden ende
durven noch qualick / van vzeese onser Schepen voort komen.

Ten tweeden door dien hy met een groote Vloote wel van
60. Schepen / waer op waren wel 15000. Mannen de Stadt
St. Salvador weder heeft moeten veroveren / welck hem naer
aller verstandigen gissing / wel honderdt en vyftigh Tonnen
Goudts

Goudts heeft ghekost / ende daer niet by bekoomen als een ydel nest.

Ten derden door dien hy op alle syn Custen ende Havenen de Fortificatien / moet verstercken (dewyl hy niet weet / waer ons te wachten) de Guarnisoenen vermeerderen / continuelyck ammonitie toesenden / ende in plaetse / daer hy gelt placht van te trecken / nu toegheben / waer door dan syn inkomsten in die Landen daghelyck te sooberder uytvallen / ende wel licht soo veel te doen mochten cryghen / datter niet veel over en souden komen / waer dan noch by komen / dat wy door onse Blooten verhinderen syne Bloten van Terra Firma / Honduras / ende Nova Hispania / op hare behoorlyke tyt t'huyjs te komen / en in haere Poorten te hiberneren (als nu nieuwluck by onse leste Blote onder den Admirael Adriaen Iansz. Pater is gheschiet) tot onuytsprekelycke onkosten / ende groot perikel int overkomen / op ongewoon saysoen / wy hem het herstellen van syne finantie gans beletten.

Wt welcke alles dan volgt dat des Coninkx Casse ydel is / ende blyft / syn credyt hem mankeert / ende meest alle de Contractanten genootsaekt werden te breecken / Syn Oorloghsvolck hier te Lande onbetaeldt blyft / so dat wy vertrouwen / dat een yder licht sal konnen mercken dat deese Compagnie den Coninck van Spangien een irreparabele schaede heeft ghedaen / ende noch grooter doen kan / so sy als vooren mach in haer voornemen continueren / ende behoorlyk ghesecondeert worden.

Waer toe dan oock grootelyck dienen de tegenwoordighe occasien / die noyt dierghelyck en syn voorghevalen / ofte hier naer niet licht voorgevallen en sullen / Te weten dat in verscheyden / oock syn importantste Landen aldaer veele ende swaere oneenicheeden syn / tusschen de Spangiaerden selfs / ende geen kleynne

klepne jalousien by de oberheerde Wilden/ de welke hy nu soo niet kan remedieren/ dewyle hy benoodicht is van geldt / ende de benevolentie van een yder daer van doen heeft / ende wy nu op't beste kunnen waernemen / ende hem met syn eyghen houdt slaen.

Wy hebben nu ook met onse kosten/ ende schaden/ de rechte greepen beginnen te leren/ ja meest alreede geleerd / om hem aen te tasten/ daer hy swackst is/ so de cours van dit ons werk nu soude worden gesteyt / sal hy syn swackheydt kunnen restaureren/ ende alles weder setten in een nieuw ende ons onbekendt sapsoen.

Wy en willen niet verhoopen/ dat uwe Ho: Mo: den dienste van dese onse Compagnie aen het Landt ghedaen / sullen kleyn achten/ ofte vergeten/ anders gelyck wy uwe Ho: Mo: hebben voorszghedraegen / de emolumenten die't Landt heeft genoten/ ende noch vorder heeft te genieten/ vande goede voortgang van deese Compagnie/ so soudent wy insgelyck uwe Ho: Mo: te ghemoet draeghen/ de evidente schaeden die't Landt heeft te verwachten/ van het ontdoen van dit werck/ met soo grooten moeyten begonnen / ende met soo excessive costen ende hasart tot deese perfectie ghebracht/ alle de werelt is daer reede voorsz beducht/ dat de Compagnie cesserende/ ofte haere principale kracht gebonden synde inevitabelycken heeft te volghen/ gans het contrarie van't gene wy tot voordeel van dese Landen hebben gededuceert/ als namentlic. Voor eerst dat wy onse Schepen niet sullen en kunnen imploeren/ ende des halven een goet deel/ ja't meesten tot byle pypsen moeten verkopen/ geen meer maecken/ geen meer huyzen/ des weghen dan daer nu by valsche luyden altemet hier/ oft daer/ d'een of d'ander scheepsbehouften ofte wel d'een of d'ander Schip/ den Wyant wordt toeghevoerd/ sullen voorsz een yders oogen/ sonder ontsien/ onse
B
beste

beste ende beuarenste Scheepen aen de selve gheraecken.

Ten tweeden/ dat wy't Boots volck geen werck sullen konnen gheuen/ die over sulck verloopen/ ende haer in dienste van de Opand begeben sullen.

Ten derden dat het selve Bootsvolck / verleckert synde aen de beuyten/ op onse Opanden gehaelt/ hun sullen begeben tot zee Koberpen/ ende alle Navigatien onbruchtbaer maecken.

Ten vierden datmen (als by den boozgaenden Trebes/) sal practiseren/ om op't onkostelykste te vaeren / ende deshalven/ salment gheschut / vooz'tmeestendeel afleggen / ende sparighe ammonitie versorgen / waer dooz de kracht des Landts gheswackt synde/ men in val des noots/ niet en sal hebben om aen te tasten.

Wy en sullen niet meer sulcken abundantie van kostelyke waeren in ons Landt in kryghen/ ten minsten niet soo onkostelyck/ dooz dien dat alles eerst dooz den swaeren Tollern/ van onse Opanden / sal moeten passeeren / ende derhalven salder den room af syn / eer sy tot onsen handen koomen / waer wyt dan nootsaeckelyck heeft te volghen/ verminderingh van handel/ ende allerhande neeringhe.

Daer en tegen den Coning van Hispangien/ sal syn Gouden ende Silbere spring-aders/ weder by ende liber kryghen/ sal syn acherheeden afdoen / syn disordre ginder te Lande sonder omsien redresseren/ syn verballen Fortressen weder op maeken ende nieuwe legghen/ ter plaetsen daer hy nu bevonden heeft open te legghen/ sal de Wilden die noch eenichsins/ tot ons inclinieren/ naer sich trecken ofte extirperen/ ende alles in sulcken g'legentheyt herstellen/ datter vooz ons in toecomende niet en sal syn naer te trachten.

Dat dit alles soo is/ en behoeven wy geen ander getuygen toe/ als de gemeyne vops / van verre'tmeestendeel/ van uwe

Ho: Mo:

I I

Ho: **H**o: onderdaenen / die met eenparighe affectie erkennen / dat sy altydt van dat ghevoelen syn gheweest / datter niet oorz-
baerlycker tegen onsen erf-**V**pandt / en konde voorgenomen
worden als hem aen te tasten in dat geweste / daer hy vandaen
krycht alles daer hy de gansche **C**hristenheyt mede in roer
houdt / ende nu veel jaeren naer de **M**onarchie heeft gheste-
ken / ende dat sy naer de beginselen die sy daer van gesien heb-
ben / wel kunnen speuren in haer opinie niet bedrooghen te
weesen.

Wy beroepen op onse **V**panden selfs / die niet en verhoelen
dat haer niet soo seer en perst / om den **T**reves te begeren als
de wapenen van onse **C**ompagnie / ende dat sy deesen dooren
wyt de voedt hebben / ons dan / wel voordts alles sullen toe ge-
ven.

Deswegen dan den interest vant gemeyn onghelyk veel gro-
ter is / als vande particuliere participanten (dewelcke gelykse
spreeken vanden meestendeel) haer penningen meer wyt liefde
als wyt gewin-suchte hebben inghelegt / so soudense licht kon-
nen verdraghen de schaede die haer door desolutie ofte krenc-
kinge vande **C**ompagnie soude moghen toekomen / als maer
'tgemeyn daer mede ware geholpen / door dien dat door deese
middel / de partije syn asem sal verhaelen / ende nieuw bloedt
maecken / daer ter contrarie deese **L**anden sullen verflauwen
ende een van haer beste senwen vermincken / ende (soo het
ons toestont te segghen) een van haer armen verlammen.

Oock soo soude de saecke by andere ter handt konnen wer-
den ghenomen / ende wy daer op sien / ende noyt hier naer we-
der op onse siach / dan met competentie ende omsien naer an-
dere konnen geraecken.

Deswegen wy dan concluderende seer onderdanichlycken
versoecken / dat uwe **H**o: **H**o: naer haere groote wysheydt de

voorzgaende inconbenientien/ ende schaeden ghelief den te ver-
 hoeden/ ende niet gedoogen / dat de Compagnie (als wy voor
 desen hebben gededuceert) door den Treves werde geruineert/
 ende dat de Spangiaert/ in desen syn onghelgentheydt koo-
 me te respireren/ ende syne finantien redderen / maer dat uwe
 Ho: Mo: gelieven de Compagnie als voor desen/ in haer Oc-
 trop te mainteneren/ in haer goet voornemen te encourageren/
 ende te styben/ ende te laten genieten de vruchten van soo vee-
 le hasarden/ ende moeyten/ als haere Capitaelen / ende dien-
 sten hebben uptgestaen/ ende 't respect welck sy aen desen staet
 hebben gemeriteert/ niet af wylende de seggen die God de Lan-
 den/ door deese Compagnie heeft beginnen te geven/ ende vas-
 telyck vertrouwende/ dat de selve segghen sal continueren/ tot
 voortplantinghe van syns naems eere ende verlichtinghe van
 ons lieve Vaderland/ waer toe wy naer ons gheringe vermo-
 gen/ alles willichlyck sullen contribueren/ ende ons altydt be-
 reydt houden uwe Ho: Mo: van onse sustenue naerder onder-
 richtinghe/ ende naerdere redenen te geven/ ende sullen altyds
 blyven

Vwe Ho: Mo: onderdanige Dienaers. de Gede-
 puteerden van de Ghecoctroyeerde West-Indische
 Compagnie, Ter vergaderinge der XIX^{en}.

Was onderteeckent.

Reynier Reael, Antoni Godin, I. de Laet,
 Marcus van Valckenburgh, A. Pieterfons,
 Gerrit van Nyburgh, Symon Verdoes,
 Iohan de Moor, Didrich Scherf, Abraham
 Oyens, ende Albert Wyfferinck.

Conscien-

Conscientieuſe Bedenckingen op deſe Vrage,

*Of men in goeder conſcientie mach Treves maecken
met den Coning van Spangien.*

Anneermen yet by der handt ſal nemen / ſo is voor al noodich te onderſoecken off het met Godes Heylige wille ober een komt / ende met eene goede conſcientie mach geſchieden. De Prince van Orangien Hoog. Loff.

Mem: heeft in het begin van ſyn Gouvernement / alſmen te Bourborgh in Vlaenderen van Vrede met den Coninck van Spangien / ſoo van wegen de Coninginne van Enghelandt / als van wegghen deſe Landen ſoude handelen / daer op inſonderhepdt gelet / ende tot dien eynde de Claſſen ofte de kerkelyke Vergaderingen / daer op geconſuleert. Het ſoude goed weſen / dat onſe Hooge Overheyden / als noch dien weg ingingen ende hier op vande Leeraren der Kercke Chriſti wt den woord de Godts advys namen / om alvoorzen in hare Conſcientie wel onderrecht te ſyn / Doch alſoo niet aparent en is / dat dit ſal geſchieden / ſoo ſullen evenwel deſe bedenckingen konnen dienen / tot onderricht vande Conſcientien der geenen dieſe komen te leeſen. Biddende datſe oprechtelyck inde vreeſe des Heeren met eene ongebeynsde liefde tot Godt / ende tot ſyne Heylighe Waerhepdt overleydt werden.

De Vrage en is hier niet / of men met eene goede conſcientie oorloch mach voeren tegen den Coning van Spangien / ende inden Oorlogh wanneer hy continueert / tegen hem continueren / dit ſtellen wy als vaſt / ende bekendt by alle Gereformeerde Chriſt

de Christenen/ ende by alle Overicheden deeser Landen/ ghefondeert in deese Schryftuylycke maxime dat de Overigheyt het swaert niet te vergeefs en draegt/maer tot straffe der bosen/ ende bescherminge der goeden/ ende ten goeden harer Onderdanen/ ende volgens niet alleen tegen particuliere quaetdoenders/ die desen/ ende geenen in't particulier beschadigen/ maer oock tegen de gemene / die den ghemeenen staet soecken te verstooren / de Vraege is ofmen met eene goede consciencie wt den oorloch soude moghen scheyden: ofte om beter te segghen den oorlogh voor eenigen tydt ofte voor eenige jaeren staecken.

De Vraege aldus in Thesi in het gemeen voorgesteldt synde/ wyft haer selven/ want wie sal daer aen twyffelen/ offmen wt den Oorlogh soude mogen scheyden/ verstaet als de partye teghen dewelcke men oorlocht/ dat versoekt/ of immers mede gesint is het selve te doen/ Verhalven de Vraege in Thesi voorgesteldt en heeft geene swaerigheyt/ ten waere by luden die of bloedgierig of wraeck gierig syn/ of die door den oorlog haer selven meenen groot te maecken/ ofte vanden roof te verryken die dan in deesen niet en souden handelen naer consciencie/ maer na haere boose vleeschelycke passien.

Het komt hier op de Hypothesis aen/ ofte soo deese Vraaghe geappliceert wort op onsen gheneynen Vpand ende syne conditie: of het met eene goede consciencie kan bestaen/ datmen Treves maect met den Coning van Spangien.

Hier staent twee saecken aen te mercken/ Ten eersten de conditie vanden Conink van Spangien/ ten tweeden onsen staet/ ende gelegentheydt.

Wengaende het eerste/ het is secker ende buyten allen twyffel/ dat onsen Vpant den Conink van Spangien met ons van Treves doet handelen/ niet wt liefde tot de Vrede/ noch wt Liefde tot ons. Dit bewysen alle de Oorlogen die hy opt van tydt tot

tydt tot tydt/ oock met ons in oorloch synde gheboerd heeft/ om syne gheimagineerde Heerschappie ende Monarchie op te richten/ de oorloghen dien hy den Keyser in Duytslandt heeft helpen voeren / om onse Religions-verwanten te verdrukken/ dewyl hy met ons in Treves was/ den Oorlog die hy nu noch so aenvangt in Italien tegen den Coninck van Frankryk / en in andere ghewesten vande wereldt/ ende dat hy met ons niet van Vrede / maer van Treves doet spzeeken / hy houdt ons voor syne rebellen/ ende hy haet ons als soodanige/ daerom hy ons ook noyt voor Dye Landen gekendt en heeft/ noch inder ewigheyt kennen en sal/ hy dissimuleert alleen synen haet/ voor eenen tydt/ tot beter gelegentheydt/ hoe hy in synen haet tegens ons heeft gecontinueert/ heeft nae het uytgaen vanden voorgaenden Treves wel ghebleecken. Wat is het dan dat hem hier toe beweegt/ niet anders dan de liefde tot syn eyghe- nen staet/ ende geimagineerde Monarchie/ siende dat hy daer toe door den Oorlogh tegens ons niet en kan gheraecken/ dat Godt de Heere ons inden oorlog middelen heeft ghegeven/ om onsen staet te verstercken / ende den synen te verswacken / soo soeckt hy door den Treves ons de ruidelen wt de handt te nemen/ ende alsoo synen staet ende macht tegen den onsen vast ende sterck te maecken/ ten eynde hy met syn meerder profyt/ ende onse meerder schade den Oorlogh mocht herbatten.

Seghtmen men sal immers gheduypende den tydt vanden Treves in ruste sitten / sonder oorlogh/ soo staet hier op te bedencken/ ofmen dit wel met verseeckeringe mach seggen/ want waer toe salmen Soldaten in dienst/ ende Guarnisoenen over al op de Frontieren houden/ soomen daer van kan verseekerd syn/ waer toe die onkosten niet gespaert/ende eenige lasten vermindert/ soo is het dan bekent datmen sich van des Vpandts getrouwigheyt ende de ruste vanden oorloch oock onder den Treves/

Treves/ niet en derf verseecken/ 'tis ook recht/ want wy hebben niet eenen vpandt te doen / die noch woordt noch belofte en houdt/ oock niet handt/ segel ende eedt bevesticht synde/ de maximen vande Pauselycke concilien van datmen de Ketters geen geloof en sal houden / syn de gansche werelt bekendt/ de practycke daer van is in allen Landen gebleken. / De Spaensche ontrouwigheden hebben oock deese Landen gheexperimenteert/ men overdencke de voorzighen gheschiedenissen/ men leese de Nederlandische Historien die sullen 't ons overbloedigh getuygen.

Wilmen segghen dat den Spangjaert/ door de experientie vande voorgaende tyden geleert synde/ nu van een ander conditie ende verstandt is/ wie sal ons dat voorsecken/ het kan soo licht ontkent als gheseydt worden/ ende het neen is beter te bewysen als het ja/ immers blyft hy in syn conscientie verbonden aenden Paus van Roomen/ dese schryft hem selven toe de macht om de conscientien den menschen vande verplichinghe des eedts te ontslaen/ de Onderdanen te ontslaen vanden eedt der getrouwigheyt gedaen aen hare Overheden/ de Onderdanen te wapenen teghen hare Coninghen ende Oversten/ de Coningen af ende aen te setten/ ende so voords. Als het de bevorderinghe vande Roomsche Kercke soo bereyscht/ sal hy niet veel meer de macht hebben om den Coning van Spangien te ontslaen vande belofte/ het sy hy onderteekeninge / het sy hy eede ghedaen aenden geenen die hy voor Ketters ende des Conings rebellige Onderdanen hout/ iae den Coninck te ordonneren dat hy den selven tot voordeel vande Roomsche Kercke onversiens op het hof valle.

Wilmen seggen datmen daer tegen kan voorszien / midts de wapenen in handen te houden/ de Frontieren wel te besetten/ ende gauw te toe sien/ dat hy ons niet en overvalle/ ende alsoo hem

hem anders rieden. Wat sal dan den Treves beduyden/
 dewelke men in forme van eene defensive Oorloghe sal moe-
 ten onderhouden/ en ondertuschen hem selven benoomen heb-
 ben alle gelegentheyt om eenig voordeel op den Wyant te doen.

Wengaende het tweede/ namelyk onsen staet ende gelegent-
 heyd. De Heeren Staten deser Landen maecten Professie
 van te maintaineren de ware Gereformeerde Christelycke Reli-
 gie/ sy schryven dat wt inde Ordonnantien vande Bededagē/
 sy stellent in hare Verklaringen aen Coningen / Princen ende
 Republijcken / sy seggent in hare Placcaeten ende Ordonnan-
 tien/ ende sy doen wel/ Soo dat een van de voornaemste mart-
 men van onsen staet/ is de hanthavinge vande ware Christely-
 ke Religie. Staet te besien of den Treves daer toe is strec-
 kende/ t is secker dat den Spangjaert om geen oorsaecke ons
 meer en haet als om de selve Religie/ dat hy oock de selve ghe-
 bruyckt als een pretext om te meer synen Oorloch tegen ons te
 justificeren/ ende te verklaeren dat wy onse Privilegien ver-
 beurt hebben/ hy liet dat hy daer toe door den Oorlogh niet en
 kan gheraecken/ soo meent hy het te bekoomen door den Tre-
 ves/ ende voorwaer hy en heeft gheen bequamer middel daer
 toe/ want hy weet hoe veel Sectarissen hier te Lande syn/ wy-
 anden vande selve Religie/ hoe veel Inwoonderen deser lan-
 den noch aen t Pausdom hangen/ hoe veel Paepen ende Jesu-
 wpten hier door het Lantlopen/ om de herten der onderdanen
 tegen de Religie ende den staet deser Landen te verbitteren/ ja
 om de herten vande Regheerders selven in te nemen/ hoe dat
 twee soorten van menschen voornamelyck haer tegen ds Reli-
 gie ende den staet der Landen banderen/ de Papisten ende de
 Remonstranten / De Papisten sustinerende dat den Staet deser
 Landen eene geusurpeerden staet en den Coning van Spang-
 jen den wettelycken Erffheer deeser Landen is : De Remon-
 stranten

Stranten om dat haer desleyn ghebzoocken / ende haere Factie gereprimeert is / wt bitteren haet der Religie ende der Regieringe der Landen op het hatelijckste afmalende / ja somtydts in particuliere propoosten / haer latende vercluyden / datse den Coninck van Spangien kennen voor den natuyphucken Heer deser Landen. Hy weet hoe dat deese twee soorten vande andere Sectarissen ghevoedt ende ghestyft worden : Ende dat derhalven de voorsz. ware Religie soo veel Wyanden heeft binnen 's Landts als daer buyten : Hoe dat alle dese gasten haer eenichsints moeten stil houden / immers het hoeft soo seer niet by den oorloghe kunnen opsteken als by den Treves. De ervarentheit heeft het onder den voorgaenden Treves wel geleerd hoe seer men getragt heeft die Religie weg te nemen hier binnen slants / wat macht en listicheit daer toe is gebruikt gheweest / ende hoe dat die Factieuze menschen ende Wyanden vande selve Religie alle te ghelyck haere hoofden opstaecten / ende haren haet tegen de Religie sochten wt te werken / ende so het God de Here niet wonderlyk en hadde voorszien / waer sou den wy malkanderen gebonden hebben / daer by komt het dat onder den voorgaenden Treves onse Religions verwanten in Duytslandt ende daer omtrent soo dapper vervolght / ende so deerlyck syn t'ondergebracht. Dit is eene seeckere saecke de Religie verlooren / het Landt verlooren / ende hoe nae dat het inden voorgaenden Treves niet de Religie is ghekomen gheweest / en can niemant onbekendt syn die van eenich verstandt ende oordeel is.

Wie sal twyffelen of deese aanbiedinge van Treves / siet op het selve ooghemerck : dat den Spangiaert de Religie hatet / ende alle syne actien daer nae aenlepydt om die wyt te roepen is buyten dispuyt : dat alle Sectarissen binnen 's Landts de Religie haten / ende waer nae ghelegghentheydt sien om die wech te

te dypen/ behoeft geen bewys/ de Spangjaert biedt den Treves aen/ alle de Sectarissen hier te lande Papisten/ Remonstranten/ bastart Lutherschen/ Mennoniten/ ende linden sonder Religie/ ofte Lybertynen/ pypsense ende roepen daerom/ bedenkt nu ofse kan dienen tot handthavinge ende voorstand vande voorsz. ware Religie: De Spangjaert hoopt ende verwacht/ dat onder den Treves/ de Sectarissen het hooft sullen opstecken/ ende ghelegentheydt vinden om de Religie te verdrukken: de Sectarissen verlangen daer nae om die gelegentheydt te bekoomen. Insonderheydt de bekende Factie/ die met eenen bitteren haet swanger gaet/ om by die ghelegentheydt haer te revengeren/ dit doet alle ghetrouwe Patriotten ende Liefhebbers vande voorsz. Religie soo swaren apprehensie hebben vanden Treves.

Laet nu bedacht worden inde vreesse Godts of het met eene goede Conscientie can bestaen/ de Landen in perikel te stellen/ vande Vyanden bedrogen/ ende onversiens overvallen te worden. De Vyanden in handen te geven soodanige middelen die sy selfs oordeelen tot herstellinghe van haren staet/ ende krenckinge vanden onsen te moeten dienen: de Vyanden vande Religie binnens ende buyten 's Landts te geven die ghelegentheydt daer sy nae verlangen ende roepen/ om de ware Religie te verdrukken: onse Religions-verwanten in Duytslant ende elders te verlaten/ ende weg werpen de middelen die ons God geeft tot hare restitutie/ de Vrienden te bedroeven ende de vyanden te verblipden/ ende dat te doen in sulcke ghelegentheydt als Godt de Heere ons merckelyck segghendt / onsen Staet bevesticht/ ende de Vyanden confondeert: ende alsoo de groote weldaden ende segeningen Gods ondankbaerlyck/ als met voeten te verstoten: Dese bedenkingen behoozen wel ter herten ghenomen te worden/ ende en kunnen hier tegen geen redenen

met eenich fondament niet gelden/ ten sy men altooren wete te
 verseecken/ dat den Treves versocht werde tot hiefde tot den
 Landen welstant/ dat de Spangiaert syn woord onverbroke-
 lyck sal houden: dat in een alghemeyn Concilie / met toestem-
 minghe ende approbatie vanden Paus/ sy gereboceert het be-
 kende decreet/ van datmen den Ketteren geen gheloof sal hou-
 den/ dat de Paus hebbe gheresigneert de macht van over den
 eedt te mogen dispenserem: dat de Sectarissen haer hier te lan-
 de sullen stil houden/ sonder eenighsins te trachten tot verdruk-
 kinghe vande Waere Religie / ende dat alle Reghenten deeser
 Landen soo in het ghemeyn als in het particulier / ende soo in
 het particulier als in het ghemeyn / alle te gelyk met alle zorg-
 vuldigheyt ende inde oprechticheyt sullen trachten de Gere-
 formeerde Religie te handthaven. Want soo lange de verse-
 kertheyt van deese dingen daer niet en is/ soo blyven de vooz-
 gaende bedenckingen.

Vraegten wat verseeckeringe hier tegen sy by den oorloch
 de antwoorde is veerdigh/ wt de ervaerentheyt de wapenen
 machinen segghen die wy onder Godts segeninge/ teghen on-
 sen Wyandt inde handen hebben/ ende diemen selfs bekent in
 handen te moeten houden/ om onder den Treves verseeckerd
 te syn/ ende dat wy door de Oorlogen/ gelyck als in eengeboun-
 den ende gesloten werden/ om niet als ongebonden bessemen
 van een te verballen/ waer door de geene die de Religie heym-
 lyck wyandt syn/ die bequame ghelegghentheyt niet en hebben/
 om haer partydich ghemoedt in het werck te stellen.

Het specieusste datmen hier teghen in kas van conscientie
 weet vooz te brengen/ is dat de Oorloghe een quade Beeste is
 dewelcke ten minsten in tydt van Treves sal rusten / maer be-
 denckt hier op hoe veel furieuser sy sal syn/ als sy wederom wt
 haeren slaep sal ontwaecken/ ende hoe ghy dit hebt bevonden

inde

inde groote Heer-kragten die den Wyandt na den voorgaenden Treves heeft wigebracht ende syne macht ter Zee/ dat het verdrietich is/ ende een werck van conscientie datter soo veel menschen bloedt vergoten wordt/ maer wat sal het syn als den Spanghiaert door den Treves syne krachten hernomen hebbende/ ons te sekerder ende te harder sal aenvallen/ ende ons niet onse kinderen vernielen ende verwoegen/ nae synen ouden tyrannigen aerdt/ salder dan gheen menschen bloedt vergoten werden/ ende waer toe is den Treves dienstich als tot syn deseyn/ als de Wyanden vande Religie binnens Landts/ haer tegen de Voorstanders vande Religie sullen opmaecken / ende dese meenende recht te hebben om haer te beschermen / wy binnen 's Landts over hoop sullen legghen: sal dat niet een droevigh spectakel voor ons / ende vermaeckelyck voor onsen Wyandt wesen: ende waer toe is het gebracht geweest by den voorgaenden Treves / soo het Godt niet wonderlyck versien/ was het niet op t' tipken van so een spectakel aen ghekomen.

Maer wie synse die dit segghen / syn het niet de Papisten welcker aert ons niet en kan onbekend wesen die soo lange als de waepenen van deese Landen voorspoedigh gaen/ samblant maecken van het met de landen wel te nemen/ maer soo haest alszer eenige rencontre komt/ haren bitteren haet niet en konne verbergen/ heeft het niet gebleken als de Wyandt inde Veluwe was/ ende Amerfoort over ghegaen?

Syn het niet de Remonstranten/ welcker partydig gemoed sich in alle hare propoosten/ schriften ende actien vertoonē / syn het niet de andere Sectarisen/ die te gelyk samen spannen/ om de waere Religie/ het rechte Paladium van onsen staet te subverteren: schoon samblant van Breede/ ende van Menschenbloedt te sparen/ om de Wyanden te verschoonen/ ende de ghetrouwe Patriotten te verdrukken. Sauls barmherticheyd/

en Agag den Konink der Amalekitten/ die ondertuschen al-
 len vlyt aenwendede om den vroomen David te verwozghen
 Achab de Conink Israels verschoonde Benhadad den Co-
 nink van Syrien/ als hy inde wterste extremitet synde/ hem
 daer op verliet dat de Coningen Israels barmhertige Conin-
 ge waren. Sulke barmherticheyt bewesen de koningen Isra-
 els aende Afgodische Coninghen / de Vpanden Israels/ ende
 ondertuschen vervolgden sy de Heplige Prophten des Heren/
 om dat die niet en spraeken na haren appetyt. Dit is den aert
 van alle Hypocriten ende vpanden vande ware Religie/ dat sy
 al roepen van barmherticheydt / als men te doen heeft met de
 Afgoden dienaers/ de Vpanden Godts/ ende syner Heplighe
 Kerke: maer alle met de getrouwe dienaren Gods/ ende vooz-
 standers vande waere Religie te doen hebben / hebben sy alle
 liefde ende barmherticheydt t'eenemael wighetrocken/ legt aff
 dese verkeerde barmherticheyt op dat de straffe die den barm-
 hertigen Coningen Israels gedreucht ende overgekomen is/
 u niet en treffe: toond uwe Barmherticheydt aen het Israels
 Godts/ dat vande Afgoden Dienaers vervolgt werdt/ siet op
 Godt ende onse Gerechtige saecke: Soeckt Godts eere te be-
 vorderen/ de ware Religie vooz te staen/ ons Vaderland tegen
 den algemeynen ende geswooren Vpandt te beschermen / doet
 dit in eenen hepligen yver/ in Gods vreesse/ in een ghelovighe
 kloeckmoedigheyt/ ende God die Heere der Heyrscharen sal
 niet u wesen/ Amen.

CONSIDER -

CONSIDERATIEN

Op den Treves ende op het gheene dat by
occasie van den Treves in deliberatie
ghenomen vwordt.

Erst staet te considereren wat de voorgaenden Treves heeft voortghebracht. Als wy alles wel bemercken bevinden wy dat die niet goeds en heeft ghegheven voor het gemeen/maer alleen voor eenige particuliere. Want wat vrucht salmen kunnen noemen voor het gemeen daerupt ghenooten: De Neeringhen sijn doorgaens over het gantsche Landt veel minder gheweest als te vooren. Zeelandt is by na in decadentie ghekomen: Alle dinghen sijn met den treves duyder ghesworden/de gemeene lasten ende imposten sijn op de Gemeente ghebleven/ de comptotren en sijn in het eynde van dien niet bevonden seer met ghelt beladen te sijn/ ofte gheprovidieert teghen den volghenden oorloch. Het eenige datmen soude kunnen voortbrengen/ is dat de steden Briel ende Vlissinghen met het Casteel Hammekens van haere onderpandinge sijn gheloft/ doch hoe groot is de somme gheweest/ diemen daer voor heeft betaelt: ende wat isset ooghemerck van velen gheweest in die lossinghe/insonderheyt ten aensien van den Briel. Stelt hier tegen den schade die het gemeen door den voorgaenden Treves heeft gheleden.

Eerstelijck de Westindische Compagnie wiens nuttigheyt voor den staet der landen ende tot afbreuck van de maght van Spangien/ nu onbevonden wordt/is daer voor verhindert ende opgehouden waer door de Continck van Spangien sijne vloeten/ met dewelcke hy hem verrijcht/ om dese ende andere landen te beoorloghen/ bepligh heeft inghebreghen/ ende waren de inwoonders van dese landen voor dien treves veel gewilligher ende machtigher om die Compagnie op te richten als daer nae.

Ten tweeden is die Treves eyghentlijck de occasie gheweest van de onbeplicheydt van de straet van Gibraltar/ ende vande roverijen aldaer gheschiedt/ als onse bootsghesellen oft oorlochsgasten/hier afghedancht/ daer henen sijn ghelopen/ ende hebben de Turcken gheleerd ende aenghevoert om op onse schepen te rooven/ waer door veel Coop-lieden hier te lande/ ende insonderheyt binnen Amsterdam sijn gheruineert/ ende de beurse aldaer eenighe milloenen is verarmt ende die treffelike negotie die veel duysenden de landen weert was/ gheheel is vervallen.

Ten derden isse gheweest een groote oorsaecke van het verlies van geheel

heel Duytslant ende vande onderdrukkinge van onse wel gheaffectioneerde Religions-verwanten aldaer / want nopt en hadde des Konings van Spangjens macht / onder het beleyt vanden Marquis Spinola inden Walts ende andere quartieren van Duytslandt / kunnen ghebruyckt worden / ten ware door den Trebes,

Ten vierden ende principaelijk is by die occasie opghereghet de Armini-aensche Factie / waer toe men nopt hadde konnen komen / indien men inden Oorlogh waere ghebleven / wat schade die Factie den Landen heeft aengebracht is niet dan altebeel bekend / met wat kracht isse gebzeven / met wat behendigheyt voortghestout / ende eyndelijk uptgebrocht / tot op het punt van een schrickelijck bloedt-badt ende consequentelijck vanden gheheelen onderganck van onsen staet.

Staet te bedencken of niet de Trebes teghenwoordigh wordt ghedzeven om dat den Vpandt hoopt dat alle die schoone Vuchten nu noch veel meer daer upt sullen ontstaen / want sijn profijt is in onsen schaede gheleeghen / ende wie sal daer aen twyffelen off hy doet het alleen om hem selven te verstercken / ende ons te ruineren / hier door hoopt hy de (West-Indische Compagnie wiens kracht hy nu ghevoeldt heeft / ende waer voor hy meest bebreest is / ofte te doen dissolveren / ofte sal bepaelen datse hem gheen hinder sal kunnen doen / ende schoon ghenomen datmen die Compagnie wilde mainteneren in haer Oetrop / sal sy by haer selven alleen bestandt sijn / den Oorlogh teghen den Coninck van Hispanjen te mainteneren / wanneer hy alle sijn maght alleen teghen haer sal wenden / waer by komt dat door den Trebes den Coninck van Spangjen gheleghendtheydt sal hebben om alles dat ter Equipagie noodigh is / hier te Lande te koopen / ende ons Wodts-volck van ons te diverteren / ende also onsen eygen volck ende onsen Staat met onse eyghen middelen te ruineren / sal het dan wel sijn / als dien treffelijcken stut van onsen Staat sal sijn ghebroocken ende onsen Vjandt van sijne meeste vreesse verlost / ja sijn krachtichste middel om sijnen Staat te bevestighen / ende de gantsche Christenheyt te beoorloghen / gheheel hem in sijn handen sal sijn ghesteldt.

Dat het oock apparent een middel sal sijn om de negotie inde Straet ende op Italien gheheel t'onder te houden / ja onse Wodts-gesellen ende waeg-dassen / die nu gaen op den afbreuck vanden Vjandt alsze hier te Lande niet en werden gheimplojeert / wt desperatie haer elders te doen retireren / ende haer abantaghe op de Negotianten van deese Landen te doen soecken / wat schade dat sal geben vanden Coop-handel / ende wat onkosten voor het Landt om die te weeren ende den Coopman te besthermen / heeft ons de ervarenthepdt van voozigen tijdt wel geleerd.

Dat oock daer by alle ghelegendtheydt sal sijn benomen ten restitutie van onse Religions-verwanten in Duytslandt by de Victozien dit jaer door Gods ghenade verkregghen / van Wesel ende s'Hertogheubog etc. sietmen den Vjandt verbaest / ja zelfs den Keyser verstelbt / ende veel van sijne tyrannige

tydantighe proceduren ghestut/ wat ghelt het soo haest en sal den trebes niet zijn ghemaect/ ende de vbandt van onse vzeese verlost/ of hy sal met sijne gepzetendeerde reformatie voortgaen/ ende de goede Religions verwanten noch harder drucken/ als te voren/ willen wy dan ons selven de handen binden/ om onse Religions ende bondtghenooten niet te kunnen helpen/ ende den vbandt zijn handen los maken/ om die te meer te overballen/ ende verdrucken.

Dat oock dit een bequame occasie sal zijn om de Arminiaensche factie weder op te been te helpen/ den vbandt weet wat voordeel hy daer upt verwachtde/ ende sy hem seckerlijck soude hebben aenghebracht/ soose Godt de Heere/ door den pber ende het beleydt van wyse ende vrome Regenten niet en hadde ghestapt/ die Factie en is noch niet verstorben/ sy en rust oock niet gheheel/ sy leydt op haer lupinen en let op occasie/ om haer saecke te hervatten ende haer over de affronte/ die sy haer meent aenghedaen te zijn/ te revengeeren/ ende daer toe en kanse gheen gheuoetsame ghelegghentheydt vinden dan in den Trebes. Als dan te verwonderen/ dat den voorgaenden Trebes soo seer wordt ghepzen/ ende nu soo hardt op den selven aenghedronghen/ niet anders dan offer geen seckerder middelen waere tot der landen behoudentisse/ noch meer is te verwonderen/ dat men daer op so hardt drijft by desen tijdt/ nu God de Heere ons soo groote ghelegghentheden in handen heeft ghegheben/ om onsen staet te verstercken/ ende den vbandt afbreuck te doen/ soo door de openinghe die hy ons ghegheben heeft in Zabandt/ door den pas geopent naer Duytslandt/ de confusie die onder den vbandt is/ in middelen ende anders/ De West Indische Compagnie/ ende dat daer noch bykomt/ den oorloch in Italien/ waermede hy zijn macht ten grooten dele van ons daer henen moet wenden/ iset ons vergheten hoe wy ons hebben ghedient van die occasie/ als den Spanglaert den oorloch voerde teghens Vrankrijck/ ende hoe dat Godt de Heere onse voorsichtigheydt in het waernemen van die occasie heeft gheseghent/ en sullen wy nu soo wijs niet sijn/ als wy doen waren/ ende dese occasie sonder vucht soo laten voorby passeeren.

Wilmen de noodtwendicheydt van den Trebes byphen upt de schaersigheyt vande middelen/ so considereert hoedanich onse middelen waren/ doen onse staet eerst begonst/ ende hoedanich de selve van tijdt tot tijdt zijn gheweest/ ende datse nu veel grooter zijn gheworden/ als opt voor desen/ men lette daer op dat men de middelen wel menagere/ ende men make de onkosten na advenant vande middelen/ ende sy sullen nu door Godes segeninge/ so wel bestandt zijn/ alsse zijn gheweest in de vorige tijden.

Meentmen dat den Trebes profytelijck sal wesen/ door den handel op Spangien/ soo bedenckt hoemen 't profijt upt de negotie sal kunnen treckē/ nadien Spangien so seer in zijn selven is verarmt/ ende met cooper gelt verbult/ en waer toe soo veel gesept vande negotie op Spangien
als of

als of ons die soo noodich waer/ wy konnen immers meest al / immers het ghene noodtwendichst is/ upt de Oost ende West Indien krijgen/ dat wy te bozen upt Spangien plegghen te halen/ ende is considerabel dat de Spangiaert dooz het arresteren van onse schepen / ende het verbieden vande negotie op Spangien/ ons heeft oorzake gegeven/ om naer Indien te trachten ende daer onse trafycque te soecken / sulchs dat het ghene hy heeft gedaen tot onse nadeel / dooz Gods seggheninge wonderlijck tot onsen boozdeel is ghekeert / in dien wegh daer ons Godt ende de natuere heeft geleert/ konnen wy noch wel gaen / sonder op Spangien daer ons niet dan alle verdriet van daen is ghekomen/ soo seer te sien.

Men meent datmen op alle swaricheden/ diemen eenichsins boozwenden konde bytijds goede oydze sal stellen/ eermen den Trebes met den bysandt aengaet/ maer men heeft wel toe te sien datmē sich niet en bedyget/ tis beter te beloven ende booz te slaen als te doen / de swaricheden hier booz gheroert zijn van groote Consideratie/ ende sullen werck geven/ somense ter dege/ datter het landt gheen schade van en trecke/ sal willen remedieren / de redenen daer van zijn hier ende daer in het particulier een wepnigh aengheroert / daer isser een van de grootste importantie / ende dat de landen wel den grootsten krack kan gheben / het woelen van de Arminiaensche Factie/ hier teghen meentmen te remedieren met de vaststellinghe vande Regieringhe ende Religie.

Een saecke van groot insicht ende consequentie / van de Regeringe en sal ick anders niet segghen / dan datmen wel moet letten / wat daer by wert verstaen / of de regeeringhe selfs / dat is de maniere om de landen te regeeren / als nu gheschiedt / by forme van republycke / ende dat na de Privilegien ende Coustummen van een pder Provincie ende elck bysonder lidt van het selve/ of de personen die regeeren. Wat kan op het eerste te bedencken vallen / want wie treckt de forme van regeeringhe in dispuut / wat valt oock op de personen ende leden van de regeeringhe in debat / ten sy men de Arminiaensche maxime wil nemen te examineren/ dat vele van de Gegeerders / die tot weeringhe van die factie in de Regeringhe zijn ghebracht / onwettelijck daer sijn inghekomen/ maer hier op staet te letten hoedanighe personen men in de regeringe behoort te stellen/ ende waarmede de selve aen de Religie ende den staet der landen sullen zijn verplicht.

De Religie is een sake die nauw luyftert/ die aen de conscientien van de menschen werckt/ welcken veranderingen seer groote beroerten ende alteracien in eenen staet veroorzaecht / het is wat considerabels dat men nu spreekt van vast stellinghe ende Religie / is van de Religie niet vast/ of noyt vast ghesteldt gheweest in onsen staet / de Ghereformeerde Religie is by haer selven vast in Godes heplighe woordt/ ende dooz des selfs ghetuyghenisse in de herten ende conscientien van allen den ghenen dese oprechtelijck beminnen / de publycke exercitie ende het maintainue van
de exer=

de exercitie der selve religie/ behoort oock vast te staen in onsen staet/ of anders staet het principaelste fundament van onsen staet in het onseker/ men heeft altijd vooz alle Potentaten ende Republijcken verklaert/ dat men de wapenen in handen heeft ghenomen / tot bescherminghe van de ware christelijcke ghereformeerde Religie / hebben wy de wapenen tot noch toe gevoert vooz de Religie/ ende sullen wy nu eerst de Religie vast stellen/ hebben wy dan tot noch toe op het onsecker ende vooz een twijfelachtige sake/ de wapenen ghevoert. Maer dit iset/ dewijl in het stuck van de Religie/ by tijt vanden voorgaenden Treves/ veel disputē en onlusten zijn verweckt / datmen nu soude middelen beramen / om die in volghende tijden te voorkomen / ten eynde wy niet wederom in de selve inconuenienten en ballen/ seer wel/ Maer hier toe is noodigh datmen vooz vast ende onghetwijffelt stelle/ dat de Religie als het principaelste fundament van onsen staet / altijd vast ghestaen heeft / noch staet/ ende voortaan vast staen moet sonder eenighe inbreucke ofte veranderinge daer in te ghedoghen.

De Arminiaensche Factie heeft ghepoocht inbreucke ende veranderinghe in de Religie te maecten / de Religie trock den staet met hem/ want het en kan anders niet wesen ofte veranderinge vā Religie brengt veranderinghe in den staet / of dat niet het desseyen sy gheweest om dooz de Religie den staet te veranderen konnen de verstandighe oordeelen.

Dat desseyen is vooz dien tijdt ghebroocken/ met het afsdancken van de Waertgelders / met het veranderen van eenighe personen in de Regeringhe die die factie meest hadden gedreven / met het vast stellen van die pointen die in contreversie wierden ghetrocken ende dooz het wettelijck oordeel des Nationalen Synodi ende de placcaten tegen de Arminiaensche Predicanten ende hare conventiculen.

De Factie heeft eerst de Religie aenghetast / ende dooz de beroerte in de Religie den staet gheturbeert/ om dien quaden cours teghen te gaen heeftmen eerst de onrust upt den staet gheweert/ ende soo de Religie gerezeesseert/ dit loffelijck werck behoortmen te maintenirē/ dat daer inne gheene oock de minste veranderinghe gheschiede/ of wy gheraecken in de oude confusie / maer isser noch pet te doen om dit noch meer te bevestigen/ dat behoortmen met ernst by der handt te nemen.

Dewijle het een tedere ende dangereuse saecke is de Religie te veranderen / ende dat het de Auteurs van die factie op dien wegh is mislukt/ dat sy tot haer desseyen niet hebben konnē komen/ so isser nu eenen gheest uptghegaen die subtylde is / ende de voorgaende faute soecht te verbeteren/ die niet eerst de Religie maer de Politie behendelijck aentast ende dooz de Politie de Religie onderkruppt/ die poogt ober al inde Regeringhe in te voeren personen die de Religie niet gunstich en zijn / wel wetende dat de Regeringhe met sodanighe personen beset zijnde/ de Religie lichtelijck kan versetten / dooz dese order mijneert sy allengskens de

Kercke Gods en de waere Religie/ mits ober al de pberichste Religions
genoten discrediterende en verhaet makende/trachtende de voornaemste
Kercken te besetten met Predicanten die ghenegen zijn tot de moderatie
ober de Arminiaensche vershilpoincten/de moderatie/waerse eenichsing
voortkomt ofte opgheworpen wort/ met alle bedeckte middelen seconde-
rende/trachtende de beroepinghe vande Predicanten soo te krencken ende
te dragen/datse vallen in handen van soodanige Magistraets personen/
ende de Placcaten tegen de Arminiaensche conventiculen allenskens la-
tende verballen/oste komen in non obserbantie/ welke dingen alle ver-
kregen zijnde/ wie en stiet niet hoe deerlijck het met de vasticheydt van de
Religie staen sal/ als de Regeeringhe beset sal zijn met luden die vzeemt
oste afkeerich zijn vande Religie/als in soodanige handen de kracht van
de bestellinge der Kercken-diensten sal wesen gestelt/ als de voornaemste
Kercken met moderatie gesinde Predicanten sullen worden beset/ als de
moderatie met den Arminiaenen de meeste leden van de Regeeringe sal
aengenaem zijn / als men de Arminiaenen onberhindert met haere con-
venticulen sal laten voortgaen/wat kan daer anders upt volgen dan dat
men de voostanders van de waere Religie belaste met den Arminianen
te accorderen/ende den ghenen die dat wepgeren als scheurmakers on-
vzeedsame ende perturbateurs vande gemeene rusten/ upt de Kercken te
werpen ende te lande uptdyppen/een recht middel om te geraecken in de
oude verwarringhe.

Loos is desen gheest/ende gaet om met seer groote behendicheydt/hy
roept mede men moet de supberhepdt der leere bewaren. Hy en wil ge-
nen naem hebben van het ghemeens te hebben met de Arminiaenen/ hy
consenteert mede in het vast stellen vande Religie: Alleen wil hy gheen
insprake-lijden inde Regeeringhe/wil nae de costupmen verkozen hebben
tot de Regeeringhe / de ghequalificeerste ende vzeedsaemste luden daer
hy verstaende die vooz de Religie niet en pberen / wil de offensien aen de
Arminianen gegeven wegh-ghenomen hebben / wil nae vzeedsame ende
moderate Predicanten gesien hebben / wil de Magistraten meer ghekent
hebben in het stuck vande beroepinghe der Predicanten / ende wil niet ghe-
commandeert zijn / in het weeren of niet weeren van de Arminiaensche
conventiculen / soospreckt hy quansups alleen vooz de vzehepdt ende de
Authozitept der Magistraten/ende laet de Religie hy haer selven in vrede /
maer hoe verre dat dat gaet ende hoe lange dat sal dueren/ konnen die niet
recht en zijn licht verstaen.

Desen cours moet teghen ghegaen zijn /sal de Religie ende den staet der
landen vast staen/hy ghebruyckt voornaemlijck dese vier middelen/eerst de
Magistratuere na synen appetijt / ten tweeden het verballen vande plac-
caten / ten derden de beroepinghe van de Predicanten ende Kerckelijcke
persoonen/ten vierde de moderatie/hier upt is lichtelijck te verstaen / wat
middelen tot vasthoudinge van de Religie behooren gebuyckt te worden/
te weten

te weten dese vier contrarie middelen / dat men de Magistratuere doe die sijn gheaffectioneert tot de Religie / dat men de Placcaten maintainere / dat men de Kercken behoude by haer byzhepdt in het beroepen van Kerckelijcke personen ende bestellen van Kerckelijcke diensten / ende dat men by de supberhepdt der waere Religie vast blybe sonder eenighe wegghen van moderatie ofte accommodatie in te gaen.

Wat upt het eerste N. de Magistratuere noodigh zy is wel bekent / behooren niet de Magistraeten die voorszanders ende beschermers van de Religie sullē wesen / wel geaffectioneerde te sijn tot de Religie / ende die haer affectie met de professie ende met alle hare actie te doen blycken / want hoe kunnen voostaen daer men niet toe en is gheaffectioneert / Papisten ende die van de confessie letten daer op / ende sullen wy minder doen / de Stadthouder ende de Eijchys Oversten sijn met eede aen de maintainue vande Religie verbonden / behoorden niet mede alsoo verbonden te sijn die haer daer toe lasten ende beedighen : laet dit soo log als het tot noch toe is geweest / wat vasticheyt sal der sijn vooz de Religie. Sulcke Magistraten sulcke Religie / als de experientie des voorgaenden tijds ons met onse schade wel heeft gheleert / dit is het principaelste / laet dit met ernst ende oprechtelick by der handt ghenomen worden / op de ander difficulteyten sal licht goede ordze te stellen sijn / laet dien Gheest met dese poincten eens byproeft worden / ende ghy sult haest vernemen waer hy ghelogeert is / ende wat hy met het byzhen van den Treves ende met het consenteren van de vast stellinghe der Religie in den sin heeft ?

REMONSTRANTIE,

Om, van wegghen den Coning van Bohe-
men, te vverden verthoont ende gepresenteert, aen de Ed. Ho.
Mog. Heeren, Mijne Heeren, de Staten Generael der Vere-
nighde Nederlandtsche Provincien,

Noopens het tegghenwoordighe Tractaet van
Oorloghs-Bestandt / ofte Treves.

Ed. Hoogh-Moghende Heeren,

A Enghestien het Gode belieft heeft / den Oorlogh der
Hoo. Mog. Heeren Staten Generael deser Vere-
nighde Nederlandtsche Provincien / so goeden voort-
gang / ende succes / soo wel te Water als te Lande / te
verleenen / dat de Vpandt / hem in d'uyterste noodt
vindende / ghenoodt-dronghen is / een Treves of Rustandt van
Wape-

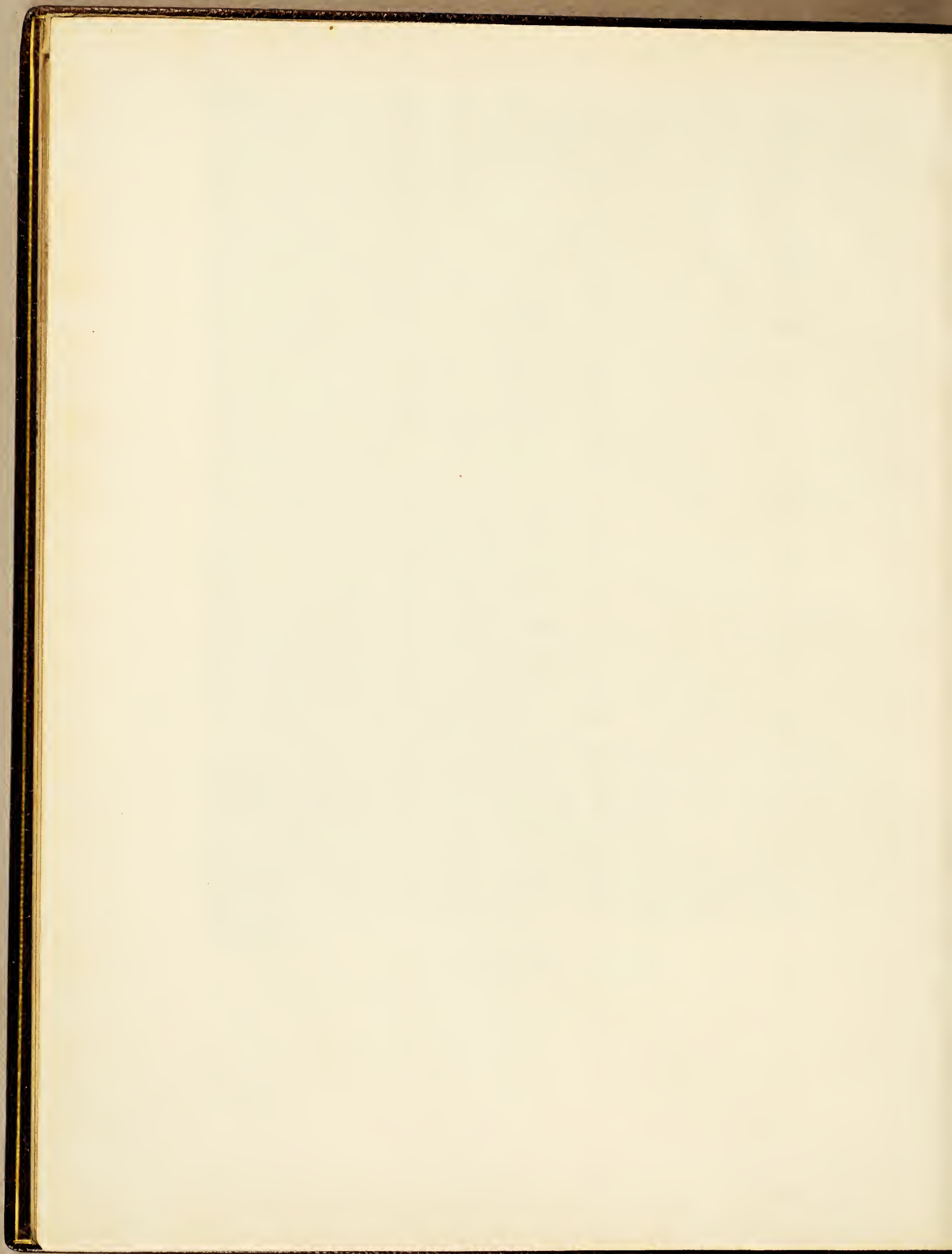
Wapenen te versoecken/ om daer door wederom asem te mogen
 scheppen; sijne Majest. van Bohemen / dewelcke dit groot ghe-
 luck mede deelachtich is/ ende hare Ho. Mo. daer over hertelijc-
 ken begroetet/ en heeft niet konnen nae-laten/ door de onverbze-
 kelycke vriendschap / die van alle tijden soo ernstelijck tusschen
 sijn Majesteys Hups / ende desen Staet / is onderhouden/ als
 mede door de gheemeene Interessen / Hare Ho. Mo. seer instan-
 telijcken te bidden/ ende te versoecken/ in-ghevalle/ sy/ tot het ge-
 meene beste van hare Provincien/ mochten bevinden noodich en
 profijtelijck te zijn / tot eenich Tractaet van Treves te bewilli-
 ghen: dat het haer doch gheliebe niets te besluyten/ ten zy dat de
 restitutie van sijne Majest. daer inne expresselijcken werde gesti-
 puleert/ geaccordeert ende begrepen: Considererende ten eersten/
 dat dese gemieerde Provincien sich niet en comen beloven / veel
 weynigher hebben te verwachten eenighe versekerde ruste ofte
 Vrede/ soo lange als Duytschlandt ende specialijcken de Pfaltz/
 sal blijven onder de verdrukkinge van 't Hups van Oostenrijck
 ende van Spangien/ aengemerckt/ dat hoe meerder 't voornoem-
 de Hups hare Fortuyne ende Hooghheydt sal komen op te bou-
 wen ende te verheffen / in 't verderf/ ruïne ende onderganck der
 Alder-Door. en oudste Hupsen oft Geslachten van Duytsch-
 landt / ende boven al des Keur-Vorstelijcken Hupses van de
 Pfaltz/ hoe meerder middel ende ghelegghentheyt sy hebben sal/
 om 't geheele lichaem des Keyserrijcks te doen versamelen/ ende
 alle hare machten te wenden tegen desen Staet ende dese Lan-
 den/ in alle voorvallende occasien/ die sich daer toe souden mogen
 presenteren / sonder acht te nemen op eenich Tractaet oft Ac-
 coort. Daer ten tweeden/ ter contrarie 't voornoemde Hups van
 Oostenrijck en Spangien/ met haer Adherenten/ (die tot noch
 toe door hare onrechtvaardighe ende overlustighe Proceduren/
 teghens haer hebben opgherist ende verweckt / d' afgunst ende
 quaetwillichheydt van alle Evangelische Standen des Keyser-
 rijcks)

rijcks) sich nu beginnē te bebreesen voor eenige gevaerlijcke ver-
 anderinghe/verwerringe ende ommekeeringe in haren Saken/
 welcke vrees seer is aengewossen/ door de merckelijcke gelucki-
 ge Victorien van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael deser
 Landen. Wesende ten derden/seer notoir ende kennelijck/dat de
 principale oorsaecke van den haet/die 't voornoemde Hups van
 Oostenrijk en Spangien aen't Keur-Forstel. Paltzische Hups
 is toedraghende/principelijck hier uyt is spruytende/om dat het
 voorsz. Paltzische Hups altoos oprechtelijcken heeft geaffectio-
 neert/gefavoriseert ende geboordert/soo veel haer moghelijcken is
 gheweest/alles wat 't welvaren / profijt ende aenwassinghe van
 desen Nederlantschen Staet eenichsins aenging. Om welker
 redenen/den Keyser voor desen aen den Koning van Spangien
 heeft vertoont ende voorgehouden/door brieven vande 14. Oct.
 1621. (berustende in handen van sijn Majest. van Bohemen/
 ende zijnde de waerachtighe Originale Brieff) dat desen Staet
 der Vereenichde Provincien/ nimmermeer en zal konnen werde
 ghebracht onder de macht ende gehoorzaamheyt van Spaen-
 gien/soo langhe als 't Hups vande Phaltz niet eenemael van 't
 Keyserrijk en zy afgesneden ende uytgeroept. Ten vierden/salt
 de Ho. Mo. Heren Staten gelieven gedachtich te zijn/dat d'Ar-
 ticulen van 't Verdragh/ die sy ghemaecte hebben met den Co-
 ninck van Groot-Brittannien / den 7. Septemb. 1625. in haer
 begripen de Phaltz/en alles watter aen hangt/ met seer krach-
 tige ende seer expresse woorden ende termen/ teghens het Hups
 van Spaengien ende sijnder Adherenten. Sijne Majest. vatte-
 lijck vertrouwende/dat hare Ho. Mo. op dit alles sozchvuldich-
 lijck sullen letten/ende in gunstige Consideratie nemen/de goede
 ende getrouwe diensten/die sijn Majest. Voorlaten/en nament-
 lijck/sijn Vader ende Groot-Vaders/ desen Staet hebben ghe-
 daen. Oock moeten ten vijfden/dit voor seker houden/dat in-
 dien de Phaltz eenmael werde uytgesloten in dit Tractaet van
 Treves/

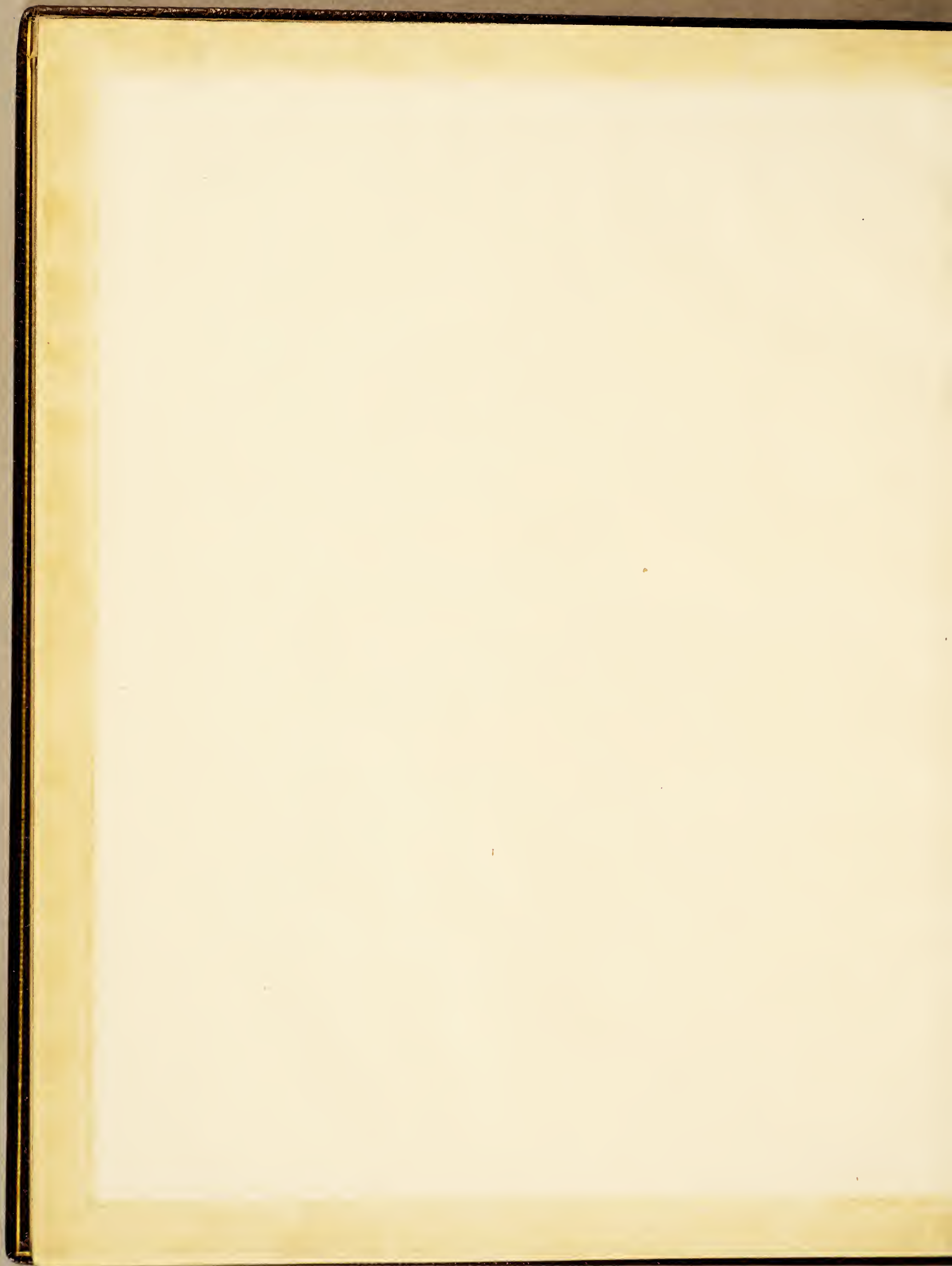
Treves/die nu hare Ho. Mo. werdt voorgestelt ende aenghebo-
den/sulx soude een onrepareerlijcke schade ende hinder aenbren-
ghen/tot de restitutie van sijn Majest./ende diens volgens mede
inde saken van gheheel Duytschlandt/die hare reflexie oft weer-
schijn hebben/op die van dese Gheunieerde Provincien. Maer
hoven al/ende tot besluyt/werdt in desen niet gehandelt/alleene
het particulier van sijn voorsz. Majesteit/maer de weder op-
bouwinghe/als mede de Wyphendt ende Behoudenis van soo
vele Ghereformeerde Kercken/die hedendaeghs soo swaerlijck
suchten onder 't jock des Antichrists/ende die sonder ophouden
den Heere vierichlijck bidden voor 't welvaren van dese Genu-
eerde Provincien. In voegen dat alles wat de Ho: Mo: Hee-
ren Staten Generael/dese aengaende sullen doen/grootelijcks
sal strecken tot vorderinge ende grootmakinge van Godes eere/
('t welck het eenichste doel-wit van alle onse handelinghen be-
hoort te zijn) ende tot verlichtinghe van der bedruckter herten :
daer door over haere Provincien den Goddelijcken segghen aen-
halen ende genieten/hare Hoog: Mog: eenen onsterffelijcken lof
doen verkrigen/ende hoe langs hoe meer de Verbintenissen en-
de Obligatien van sijn Majest. ende aller sijner nacomelinghen
t' hunwaerts vermeerderen. Ende sy moghen haer wel verse-
kert houden / dat sijn Majest. ende den sijnen/ wederom in haer
Vaders erf-goedt gherestitueert ende hersteldt zijnde/seer sozch-
vuldich sullen wesen/hare Hoog: Mogh: alle schuldige plichten
en diensten van een oprechte vriendschap/ ende eenwige danck-
baerlijcke erkentenisse te betoonen/ soo dick ende menichmael
als de tijdt haer daer toe middel ende ghelegghentheydt sal ver-
leenen.

F I N I S.

F 629

W 516c

